

BOSNA I HERCEGOVINA

FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE

ZENIČKO-DOBOJSKI KANTON

Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport

**ELABORAT O DRUŠTVENO-EKONOMSKOJ OPRAVDANOSTI OSNIVANJA ZAVODA
ZA ZAŠTITU KULTURNE BAŠTINE ZENIČKO-DOBOJSKOG KANTONA**

Zenica, oktobar 2015. godine

SADRŽAJ:

I UVOD	str. 3
I.1. O pojmu i značaju osnivanja Zavoda za zaštitu kulturne baštine	
Zeničko-dobojskog kantona	str. 4
I.2. Obavljanje djelatnosti zaštite kulturne baštine	
na području Zeničko-dobojskog kantona	str. 4
II POSTOJEĆE STANJE OPHOĐENJA SA KULTURNOM BAŠTINOM	
NA PODRUČJU ZENIČKO-DOBOJSKOG KANTONA	str. 6
Općina Zavidovići	str. 6
Općina Olovo	str. 6
Grad Zenica	str. 7
Općina Žepče	str. 8
Općina Maglaj	str. 9
Općina Vareš	str. 10
Općina Breza	str. 11
Općina Visoko	str. 12
Općina Tešanj	str. 13
Općina Kakanj	str. 14
Općina Usora	str. 15
Općina Doboju-Jug	str. 15
III STANDARDI I NORMATIVI ZA OSNIVANJE ZAVODA	str. 17
III.1. Uloga i status Zavoda za zaštitu kulturne baštine	
Zeničko-dobojskog kantona	str. 17
III.2. Kadrovi	str. 17
IV PROJEKCIJA ZAVODA	str. 18
Zaključci	str. 21

I UVOD

Složenost pravno-političkog ustrojstva Bosne i Hercegovine je usloвила i složen sistem nadležnosti nad oblasti kulture. Oblast kulture je *Dejtonskim sporazumom* izuzeta iz nadležnosti države (osim osnivanja *Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika* Aneksom 8 ovog sporazuma). Naime, nadležnost je decentralizirana, što je uzrokovalo nepostojanje utvrđene i konzistentne državne kulturne politike koja bi se provodila u svim dijelovima Bosne i Hercegovine.

U Ustavu Bosne i Hercegovine se ne spominje područje kulture kao područje od posebnog interesa za državu Bosnu i Hercegovinu. Ustav Federacije Bosne i Hercegovine u *članu 4., stav (1), daje ovlasti kantonima za stvaranje i provedbu kulturne politike*.

Ustav Zeničko-dobojskog kantona u članu 18., stav (1), tačka d), spominje oblast kulture i to na način da se uz ostale nadležnosti Kantona propisuje i *nadležnost za utvrđivanje i provođenje kulturne politike*. Članom 37. stav 1. tačka f) Ustava Zeničko-dobojskog kantona je utvrđeno da Skupština Kantona „*donosi zakone i ostale propise za izvršavanje kantonalnih nadležnosti*“. Članom 50. Ustava je rečeno da je Vlada Kantona nadležna za „*provođenje kantonalne politike i predlaganje i izvršavanje kantonalnih zakona i drugih propisa*“.

Iz navedenog je jasno da nadležnost za utvrđivanje i provođenje kulturne politike u Federaciji BiH imaju kantoni, a da su na području Zeničko-dobojskog kantona za utvrđivanje i provođenje kulturne politike nadležni: Skupština i Vlada Kantona, Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport i jedinice lokalne samouprave.

Zakonski osnov za donošenje Elaborata o društveno-ekonomskoj opravdanosti osnivanja Zavoda za zaštitu kulturne baštine Zeničko-dobojskog kantona sadržan je u odredbi člana 44. stav 4. i člana 45. Zakona o zaštiti kulturne baštine („Službene novine Zeničko-dobojskog kantona“, broj: 2/00).

Programom rada Skupštine Zeničko-dobojskog kantona u 2015. godini je planirano razmatranje Elaborata o društveno-ekonomskoj opravdanosti osnivanja Zavoda za zaštitu kulturne baštine Zeničko-dobojskog kantona. S tim u vezi, Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport je formiralo Radnu grupu koju su činili predstavnici: Ministarstva za obrazovanje, nauku, kulturu i sport (Indira Heganović i Nebojša Vasiljević), Ministarstva za pravosuđe i upravu (Ružica Jukić-Ezgeta), Zavičajnog muzeja Visoko (Đenana Ganić), Muzeja grada Zenice (Ikbal Cogo) i JU Muzej Tešanj (Ernad Prnjavorac) koja je izradila Elaborat.

Osim oblasti nacionalnih spomenika, odnosno odluka Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika na državnom nivou, kao i na federalnom, nemamo zakona koji tretiraju oblast zaštite kulturne baštine. Sva zakonska regulativa je na kantonalnom nivou.

Zaštitu kulturne baštine na federalnom nivou obavlja Zavod za zaštitu spomenika Federacije Bosne i Hercegovine, na kantonalnom-kantonalni zavodi (Kanton Sarajevo, Tuzlanski, Unsko-sanski, Srednjobosanski i Hercegovačko-neretvanski kanton).

Međunarodne konvencije - Konvencija za zaštitu kulturnih dobara u slučaju oružanog sukoba (Hag, 1954. godine), Evropska konvencija o zaštiti arheološkog naslijeđa (London, 1969. godine), Konvencija o mjerama za zaštitu i spriječavanje nedozvoljenog uvoza, izvoza i prenosa svojine kulturnih dobara (Pariz, 1970. godine), Konvencija o zaštiti svjetske kulturne i prirodne

baštine (Pariz, 1972. godine), Konvencija o zaštiti arhitektonskog naslijeđa Evrope (Granada 1985. godine), kao i konvencije i drugi međunarodni multilateralni i bilateralni ugovori kojima pristupi ili koje prihvati Bosna i Hercegovina u obavezi su se primijenjivati i njihove odredbe svi subjekti zaštite su obavezni na odgovarajući način primijenjivati.

I.1. O pojmu i značaju osnivanja Zavoda za zaštitu kulturne baštine Zeničko-dobojskog kantona

U dokumentima međunarodnih organizacija na različite se načine definira kulturna baština.

Najčešće citirana definicija je sadržana u UNESCO-voj Konvenciji o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine koja je usvojena 1972. godine. Potpisujući Konvenciju, države priznaju da kulturna baština koja se nalazi na njihovom teritoriju i koja je upisana na Popis svjetske baštine sačinjava svjetsku baštinu, a njezina zaštita je dužnost i nacionalnih država i međunarodne zajednice kao cjeline. Ideja svjetske baštine nije zasnovana na suprotnosti sa nacionalnim kulturnim identitetima, nego na međusobnom prožimanju. Naime, pravo na nacionalnu kulturu jedno je od osnovnih ljudskih prava, a osnovne odlike nacionalnog identiteta su jezik, tradicija i kulturna baština, te osjećaj nacionalne pripadnosti. Kulturna baština je jedan od nositelja odlika identiteta određene zajednice. Očuvanje kulturne baštine istovremeno je i očuvanje razlika koje pojedine zajednice baštine.

Pod kulturnom baštinom podrazumijavaju se:

- Spomenici: djela arhitekture, monumentalna vajarska i slikarska djela, elementi ili struktura arheološkog karaktera, natpisi i grupe elemenata koje imaju izuzetnu univerzalnu vrijednost sa historijskog, umjetničkog ili naučnog gledišta;
- Grupna zdanja/Graditeljske cjeline: grupe izolovanih ili povezanih građevina, koje po svojoj arhitekturi, jedinstvu i uklopljenosti u pejzaž predstavljaju izuzetnu univerzalnu vrijednost s historijske, umjetničke ili naučne tačke gledišta;
- Kategorizacija spomenika: Nacionalni spomenik je dobro koje je Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine utvrdila kao Nacionalni spomenik Bosne i Hercegovine u skladu sa članom 5. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini. U ovom tekstu ostali spomenici su kategorisani kao Regionalni ili Lokalni. To su spomenici koji također zadovoljavaju pomenute kriterije ali na lokalnom ili regionalnom nivou jer jedan spomenik može imati prvorazredni uticaj na formiranje identiteta grada a da nemaju značaj nacionalnog spomenika.

I.2. Obavljanje djelatnosti zaštite kulturne baštine na području Zeničko-dobojskog kantona

Oblast kulturne baštine na području Zeničko-dobojskog kantona je regulisana Zakonom o zaštiti kulturne baštine („Službene novine Zeničko-dobojskog kantona“, broj: 2/00). Zakonom se utvrđuju mjere zaštite i korištenja dobara baštine, prava i obaveze vlasnika dobara baštine i nosioci njene zaštite. Zakon predviđa postojanje kantonalnog zavoda za zaštitu baštine koji bi se starao o zaštiti, korištenju i obnovi dobara baštine. On bi imao zadatak voditi registar dobara baštine i pružati stručnu pomoć organima vlasti i vlasnicima baštine. Nažalost, Zavod nikada nije formiran.

Nepostojanje zavoda onemogućava sistematsku i plansku brigu o kulturnoj baštini na području Kantona.

Na području Zeničko-dobojskog kantona se nalaze neki od najznačajnijih kulturno-historijskih spomenika Bosne i Hercegovine: Mile – kraljevsko stolno, krunidbeno i grobno mjesto bosanskih kraljeva za vrijeme srednjovjekovne Bosne; kraljevski grad Bobovac, srednjovjekovne tvrđave u Maglaju, Tešnju i Vranduku, značajni vjerski objekti itd. Područje Zeničko-dobojskog kantona predstavlja veliki neiskorišteni kulturno-turistički potencijal. Na području Zeničko-dobojskog kantona se nalazi 49 nacionalnih spomenika.

Arheološki nalazi upućuju na kontinuitet života od prahistorijskog doba na ovim prostorima. Brojni ostaci naselja i gradina iz neolitskog i metalnog doba nalaze se u skoro svim općinama Kantona. Na ovom prostoru bio je Illyricum, rimska provincija koja je ostavila tragove civilizacije na brojnim arheološkim nalazištima.

U gornjem toku rijeke Bosne, oko grada Visokog, bilo je organizirano jezgro srednjovjekovne bosanske države. Ključni objekti iz ovog perioda (Bobovac, Vranduk, Maglajska tvrđava, Tešanjaska tvrđava) su nosioci identiteta ovog prostora. U jednom vremenu Bosansko kraljevstvo je slovalo kao najmoćnija država Južnih Slavena.

Okolnosti da ovim geografskim prostorom prolazi ona znamenita euroazijska granica svjetova, civilizacija, religija i svjetonazora, opredijelila je historijsku sudbinu Bosne. Osmanska imperija ostala je u Bosni više od 400 godina. U ovo doba formirane su jezgre gradova u BiH i kao takve ostale su prepoznatljive sve do danas (čaršije i mahale).

Berlinski kongres je 1878. godine dao mandat Austro-Ugarskoj da okupira Bosne i Hercegovinu. Na temelju te odluke, Austro-Ugarska monarhija ostala je na ovim prostorima 40 godina, što je ostavilo duboke tragove na način života u Bosni i Hercegovini i njeno graditeljsko naslijeđe.¹

¹ Studija kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa
Zeničko-dobojskog kantona

II POSTOJEĆE STANJE OPHODENJA SA KULTURNOM BAŠTINOM NA PODRUČJU ZENIČKO-DOBOJSKOG KANTONA

OPĆINA ZAVIDOVIĆI

Prahistorijski period

Iz ovog perioda ozbiljnijih arheoloških istraživanja nije bilo. Prema dostupnim podacima radi se o tri lokaliteta na površini od oko 3000 m², zbog malobrojnosti, velikog historijskog značaja.

Srednji vijek

U ovom periodu bilježe se tri lokaliteta ukupne površine 7200 m², koje je potrebno obilježiti.

Austrougarski period

U ovom periodu je nastala jezgra grada i bilježi se devet objekata ukupne površine 5600 m². Svi objekti su u dobrom stanju

Nacionalni spomenici:

R/B	NAZIV	BROJ ODLUKE
1.	Graditeljska cjelina-Manastir Vozučica	06.1-21043/03.
2.	Graditeljska cjelina-Stara džamija u selu Rujnica	06.1-02-3-71/10-5.

OPĆINA OLOVO

Prahistorijski period

Na osnovu dostupnih podataka, u ovom periodu se bilježe tri arheološka lokaliteta ukupne površine 1005 m². Lokaliteti su uglavnom ugroženi.

Antički period

Iz antičkog perioda zabilježeni su podaci o jednom objektu-ostaci rimskog mosta.

Srednji vijek

Iz ovog perioda je zabilježeno 25 lokaliteta: naselja, groblja, nekropole, stećci. Ukupna procijenjena površina je 11750 m². Zbog velikog broja nalazišta imaju regionalni značaj.

Otomanski period

Za ovaj period veže se izgradnja džamija, a zabilježeno je njih osam. Osim džamija značajne su i nekropole groblja i grobovi sa šehidskim nišanima, a u ovom periodu ih je šest. Ukupna površina je 1150m² + 10500m².

Nacionalni spomenici

R/B	NAZIV	BROJ ODLUKE
1.	Stara drvena džamija u Miljevićima	07.2-02-124/07-4
2.	Nekropola sa stećcima na lokalitetu „Mramorje“ u selu Moguše	02-02-94/08-5
3.	Nekropola sa stećcima „Mramorje“ i starim nišanima u selu Lavšići	02-02-228/07-9
4.	Nekropola sa stećcima na lokalitetu „Navitak“ u selu Boganovići	02-02-66/08-7
5.	Zaštićeno područje Bakići, nekropole sa stećcima, nišanima, obeliskom i ostacima crkve Sveti Roko	02-02-170/08-12
6.	Graditeljska cjelina-drvena džamija u mjestu Solun	06.1-2-40/09-40
7.	Rimski most na rijeci Orlji	02-2.3-77/11-11
8.	Crkva „Majke Božije“ u Olovu	07.3-02.3-71/10-22
9.	Nekropola stećaka na lokalitetu „Mramor“ u naselju Musići	05.1-02.3-71/10-35

GRAD ZENICA

Prahistorijski period

Ovo područje su nastanjivali pripadnici ilirskog plemena Desitija, te su izgradili veći broj gradina na području grada Zenica. Bilježi se 15 lokaliteta: naselja, utvrde, gradine, ukupne površine 9350m², značajne vrijednosti.

Antički period

Iz Antičkog perioda zabilježeni su podaci o 18 lokaliteta: rimska cesta, objekti, grobovi, kasnoantičke grobnice i sl. ukupne površine 3218m². Lokaliteti imaju historijsku vrijednost.

Srednji vijek

Bogato srednjovjekovno nasljeđe je uglavnom zapušteno i neobilježeno. Iz Srednjeg vijeka značajna su 32 objekta/lokaliteta, ukupne površine 8561m².

Otomanski period

Iz ovog perioda se bilježi osam objekata, uglavnom džamija, grobovi sa nišanima, turbe i česme, uz četiri značajne ambijentalne cjeline i groblja ukupne površine cca 3800m². Postojeće stanje pojedinih objekata je potrebno dodatno evidentirati.

Austrougarski period:

U ovom periodu izgrađeni su brojni objekti javne, administrativne, kulturne i vjerske prirode, te naravno stambene, različitih stilskih karakteristika. Bilježi se 11 objekata iz ovog perioda ukupne površine cca 4250m². Većina objekata je u dobrom stanju.

Nacionalni spomenici

R/B	NAZIV	BROJ ODLUKE
1.	Graditeljska cjelina „Stari grad Vranduk“	05.2-2-274/04-4
2.	Ploča sudije Gradeše	05-6-786/03
3.	Crkva Sv.Ilije sa župnim uredom	02-2-178/05-2
4.	Sultan Ahmedova džamija sa Medresom	07.2-2-173/05-4
5.	Crkva rođenja presvete Bogorodice	02-2-177/05-2
6.	Stara džamija u Orahovici	07.1-2.3-77/11-30
7.	Historijski spomenik zgrada Sinagoga	06.1-02.3-53/13-6
8.	Graditeljska cjelina zgrada „Papirna“	06.1-2.3-73/12-34
9.	Mjesto i ostaci graditeljske cjeline Sejmanske džamije	07.2-02-174/05-3

OPĆINA ŽEPČE

Prahistorijski period

Iz ovog perioda bilježi se postojanje jedne lokacije ukupne površine 400 m². Lokalitet je od historijskog i lokalnog značaja.

Srednji vijek

U ovom periodu bilježi se postojanje jedne cjeline, nekropole stećaka na jevrejskom groblju površine od 400 m². Regionalnog je značaja.

Otomanski period

U ovom periodu značajno je postojanje 10 objekata, lokacija ukupne površine 5960 m². Objekti u gradu su u lošem stanju.

Austrougarski period

U Austrougarskom periodu, na području općine Žepče, zabilježeno je postojanje spomenika ili cjelina na 10 lokacija (crkve, groblja, kapele) ukupne površine 9100 m².

Nacionalni spomenici:

R/B	NAZIV	BROJ ODLUKE
1.	Alibegova (Trzanska) džamija	07.1.1.-02-40/09-8

OPĆINA MAGLAJ

Prahistorijski period

Područje maglajske općine bilo je naseljeno još u prahistorijsko doba. Nalazi iz ovog perioda locirani su kod Novog Šehera. Pripadaju mlađem kamenom dobu, neolitu, i to butmirskoj kulturi.

Iz ovog perioda zabilježeno je postojanje četiri lokacije/cjeline ukupne površine od 1000 m². Lokaliteti su uglavnom ili nedostupni i potpuno zarasli ili su ugroženi izgradnjom objekata, ali su od velikog historijskog značaja.

Rimski period

Nalazišta iz ovog perioda su malobrojna i nedovoljno istražena. Prema dostupnim podacima radi se o četiri lokaliteta koji su uglavnom nedostupni, na površini od 3000 m².

Srednji vijek

Nalazi iz srednjeg vijeka ukazuju na znatnu naseljenost ovog područja što potvrđuje 100 pronađenih stećaka u devet naselja i 17 nekropola na površini od 5902 m², a koji su danas većim dijelom totalno devastirani. Iz ovog perioda dominira Tvrđava Maglaj kao dominantni simbol grada i ključna struktura iz ovog perioda koja je proglašena nacionalnim spomenikom.

Otomanski period

Struktura današnje čaršije nastala je u otomansko doba te se u dobroj mjeri sačuvala i do danas. Tri nacionalna spomenika i to uz urbanu cjelinu su temelj urbanog identiteta grada zajedno sa još četiri džamije i tri muslimanska groblja, ukupne površine 15415 m².

Austrougarski period

U ovom periodu izgrađeni su brojni objekti javne, administrativne, kulturne, vjerske i stambene prirode. Bilježi se postojanje tri objekta iz ovog perioda ukupne površine 1450 m². Objekti su lokalnog i regionalnog ambijentalnog karaktera.

Nacionalni spomenici

R/B	NAZIV	BROJ ODLUKE
1.	Džamija Kuršumlija	02-02-35/04-7
2.	Graditeljska cjelina –Stari grad Maglaj	05.2-2-78/04-5
3.	Historijska građevina-Uzeirbegovića konak	02-02-79/04-4
4.	Istorijska građevina –Crkva Sv.Ilije proroka	06.2-02.3-53/13-7

OPĆINA VAREŠ

Općina Vareš ima specifično kulturno-historijsko naslijeđe koje je djelimično ugroženo novijom gradnjom.

Prahistorijski period

Na nekoliko lokaliteta u okolini su pronađeni ostaci iz prahistorijskog perioda, a najznačajnije je nalazište u Brgulama. Lokalitet je površine 500 m². Zbog izuzetne rijetkosti ova nalazišta su sama po sebi od velikog značaja.

Antički period

Iz ovog perioda najznačajnija je Bazilika u Dabravinama. Lokalitet je površine 1200 m².

Srednji vijek

U ovom periodu se bilježi postojanje dva lokaliteta ukupne površine 7000 m², od kojih je jedan Nacionalni spomenik.

Otomanski period

U ovom periodu značajna su četiri objekta površine 1153 m², od kojih je jedan objekat Nacionalni spomenik.

Nacionalni spomenici

R/B	NAZIV	BROJ ODLUKE
1.	Historijsko područje - srednjovjekovni kraljevski grad Bobovac	01-277/02.
2.	Župna crkva u Varešu	08.2- 6 – 971/03-5
3.	Arheološko područje - Dabrovine sa ostacima iz brončanog doba i kasne antike	05.1-2-1068/03-4
4.	Istorijsko područje – Nekropole sa stećcima i starim nišanima u naselju Budoželje	02-02-40/09-2
5.	Crkva posvećena Pokrovu Presvete Bogorodice sa pokretnom imovinom	06.2-2-40/09-15
6.	Historijsko područje – Kovačnice (majdani) u selu Očevlje	04.1-2.3-77/11-21

OPĆINA BREZA

Prahistorijski period

Iz ovog perioda bilježe se tri arheološka lokaliteta površine 1600 m².

Antički period

U ovom periodu značajna su šest objekata/lokaliteta, površine 1142,5 m² velike historijske vrijednosti.

Srednji vijek

Najveći broj lokaliteta na području općine Breza veže se za ovaj period. Bilježi se 16 lokaliteta, uglavnom nekropola stećaka i grobalja, ukupne površine 4453 m². Bogato srednjovjekovno naslijeđe, sa brojnim nalazištima stećaka od velike historijske, ambijentalne i spomeničke vrijednosti svjedoče o životu u ovom periodu.

Otomanski period

Za ovaj period se vežu podaci o dva objekta ukupne površine 600 m². Zbog svoje malobrojnosti ovi spomenici ostaju rijetki svjedoci otomanskog perioda na području općine.

Austrougarski period

U ovom periodu izgrađeni su brojni objekti javne, administrativne, kulturne i vjerske prirode, te stambene različitih stilskih karakteristika. Prema podacima, u ovom periodu se bilježe podaci o osam objekata površine 3100 m².

Nacionalni spomenici

R/B	NAZIV	BROJ ODLUKE
1.	Arheološko područje – Kasnoantička bazilika na Crkvini	05.1-02-31/04-3

OPĆINA VISOKO

Neolitska naselja

Na području Visokog nalaze se brojna arheološka nalazišta iz mlađeg i srednjeg neolitskog perioda koja uglavnom nisu dovoljno istražena, te brojna nalazišta keramike iz tog perioda. Iz ovog perioda bilježi se postojanje devet arheoloških lokaliteta, ukupne površine 1235 m². Lokaliteti su uglavnom ili nedostupni ili su ugroženi gradnjom objekata.

Naselja metalnog doba

Iako je ovo područje bilo gusto naseljeno, do danas nema mnogo nalazišta koja se pripisuju ovom periodu. Radi se o tri lokacije površine 1400 m².

Rimski period

Nalazišta u ovom periodu su malobrojna i nedovoljno istražena. Iz ovog perioda se bilježe tri lokacije ukupne površine od 3100 m².

Srednji vijek

Područje Visokog je također jedan od najznačajnijih centara srednjovjekovne bosanske države. Na pojedinim lokalitetima sačuvan je i kontinuitet življenja na dominantnim uzvišenjima (na gradinama) te se tako stvorila višeslojna graditeljska i arheološka baština. Iz ovog perioda bilježi se postojanje 25 lokaliteta ukupne površine 17620 m².

Otomanski period

Graditeljsko naslijeđe na području općine Visoko iz otomanskog perioda ima uglavnom provincijski karakter, karakterističan za manje čaršije tog doba. Iz ovog perioda značajno je osam objekata i 11 ambijentalnih cjelina (groblja), ukupne površine 14210 m².

Austrougarski period

U ovom periodu izgrađeni su brojni objekti javne, administrativne, kulturne i vjerske prirode, te stambene različitih stilskih karakteristika. Zabilježeno je postojanje 12 objekata ukupne površine 8650 m².

Nacionalni spomenici

R/B	NAZIV	BROJ ODLUKE
1.	Arheološko područje Mile - Krunidbena i grobna crkva bosanskih kraljeva	06-6-894/03-2 05.2-2-106/09-3
2.	Graditeljska cjelina - Tabačka (Tabhanska) džamija	08-2-6-801/03-9
3.	Historijsko područje-Stari grad Visoki	05.1-2-1047/03-2
4.	Graditeljska cjelina-Crkva Sv.Prokopija	07.2-2-32/04-3
5.	Arheološko područje-Prahistorijsko naselje na lokalitetu Okolište u naseljima Okolište i Radinovići	05.2-2-159/06-3
6.	Građevinska cjelina-Samostan Sv.Bonaventure	07.3-2.3-73/12-19

OPĆINA TEŠANJ

Prahistorijski period

Arheološka nalazišta koja datiraju iz ovog perioda odnose se na nekropole, naselja, i gradine koja uglavnom nisu dovoljno istražena. Na području općine Tešanj takvih ih je devet na ukupnoj površini od 3500 m². Lokaliteti su uglavnom zarasli ili su ugroženi izgradnjom objekata.

Rimski period

Nalazišta iz ovog perioda su također malobrojna i nedovoljno istražena. Evidentiran je jedan lokalitet ukupne površine 500 m².

Srednji vijek

Područje Tešnja je također je jedan od najvažnijih centara srednjovjekovne bosanske države, te su sačuvani brojni graditeljski ostaci, a ukupno ih je 16 registriranih na površini od 13796 m².

Otomanski period

U ovom periodu bilježi se postojanje 15 objekata, ambijentalnih cjelina i grobalja ukupne površine 6170 m². Ističe se poseban značaj arhitektonske i ambijentalne vrijednosti urbane cjeline Tešnja.

Austrougarski period

Objekti austrougarskog perioda su vrlo pogodni za adaptaciju i promjenu namjene i njih devet je evidentirano na području općine Tešanj na ukupnoj površini od 3900 m².

Nacionalni spomenici

R/B	NAZIV	BROJ ODLUKE
1.	Graditeljska cjelina - stari grad Tešanj	06-893/03-2
2.	Historijska građevina – Eminagića konak	07.2-2-963/03-7
3.	Graditeljska cjelina – Čaršijska (Gazi Ferhad-begova) džamija	07.2-2-248/04-4

OPĆINA KAKANJ

Prahistorijski period

Područje Kaknja je naseljeno još od neolitskog perioda, gdje postoje kakanjska, butmirska i starčevačka kultura. Iz ovog perioda bilježi se postojanje šest lokacija ukupne površine 4200 m². Lokaliteti su od historijskog značaja zbog malobrojnosti, ali i od velikog lokalnog značaja zbog kontinuiteta života na ovom području.

Srednji vijek

Bogato srednjovjekovno naslijeđe, sa brojnim nalazištima od velike historijske vrijednosti svjedoče o vremenu srednjovjekovne bosanske države. Ostaci gradova i stećci ispunjavaju više kriterija za proglašenjem spomenicima od kantonalnog značaj i nacionalne vrijednosti. Iz ovog perioda bilježi se postojanje 112 lokaliteta, ukupne površine od 33895 m².

Otomanski period

U užoj jezgri Kaknja nema spomenika niti urbanih cjelina iz otomanskog perioda. Sačuvani su sakralni objekti u okolnim naseljima. Bilježi se 37 lokacija i 29 ambijentalnih cjelina i grobalja, ukupne površine 32840 m².

Austrougarski period

U ovom periodu izgrađeni su brojni objekti stambene, javne, administrativne, kulturne i vjerske prirode. Iz ovog perioda se bilježi postojanje 12 cjelina, ukupne površine 15720 m² koncentrisane uglavnom u Kraljevoj Sutjesci.

Nacionalni spomenici

R/B	NAZIV	BROJ ODLUKE
1.	Graditeljska cjelina - Džamija u Kraljevoj Sutjesci	07-6-44/03-1
2.	Graditeljska cjelina - Franjevački samostan i Crkva sv. Ive Krstitelja u Kraljevoj Sutjesci, zajedno sa pokretnom	06.1-2-41/03-3

	imovinom u sastavu samostanskog muzeja	
3.	Historijsko područje – Glavica u Bilješevu	07.3-2.3-77/11-19
4.	Povijesna građevina – Kuća Ive Duspera u Kraljevoj Sutjesci	02-02-43/03-2
5.	Arheološko područje – Prahistorijsko neolitsko naselje Obre II na lokalitetu Gornje polje u naselju Obre	02-2-40/09-51
6.	Arheološko područje – Vladarski dvor iz 14. i 15. stoljeća u Kraljevoj Sutjesci, općina Kakanj	06-6-42/03-3
7.	Pokretno dobro - zbirka od 22 inkunabule, vlasništvo Franjevačkog samostana u Kraljevoj Sutjesci	05-6-88/03
8.	Zgrada poznata kao „Turski sud“ (Kula hadži Muhamed-bega) u Ribnici, historijski spomenik	03.2-2.3-73/12-25

OPĆINA USORA

Antički period

Prostor oko rijeke Usore i njenih pritoka bio je nastanjen još u paleolitiku (starije kameno doba), a u blizini se nalaze i ostaci rimskog naselja, površine cca 500 m².

Srednji vijek

U ovom periodu bilježi se postojanje jedne nekropole stećaka, površine cca 500 m². Pomenuti lokaliteti zbog svoje malobrojnosti su od velikog historijskog značaja. Potrebno ih je dokumentirati i obilježiti. Objekat značajne arhitektonske i ambijentalne vrijednosti i regionalnog značaja je župna crkva površine cca 280 m².

OPĆINA DOBOJ-JUG

Prahistorijski period

Iz ovog perioda bilježi se tri lokaliteta ukupne površine 4700 m². Lokaliteti su sačuvani, ali neistraženi.

Srednji vijek

Iz srednjevjekovnog perioda, na području općine Doboj-Jug evidentiran je jedan spomenik-nekropola stećaka. Lokalitet je također sačuvan, ali neistražen.

Uzimajući u obzir broj nacionalnih spomenika može se konstatovati da se na području Zeničko-dobojskog kantona nalazi značajan kulturni kapital Bosne i Hercegovine. Ovaj kulturni potencijal je nužno staviti u funkciju razvoja Kantona za što je naophodno obezbijediti sve kapacitete.

Prilikom izrade Strategije kulturne politike Zeničko-dobojskog kantona od općina sa područja Kantona su traženi određeni podaci iz oblasti kulturne baštine. Nadležne općinske službe su dale vrednosne sudove o kvaliteti zaštite kulturne baštine te su identificirale barijere i teškoće sa kojima se susreću u procesu zaštite baštine:

- općina Vareš je istakla da država ne vodi odgovarajuću brigu o kulturnoj baštini, te da kroz zajedničke projekte i aktivnosti sa nevladinim organizacijama Općina nastoji realizirati određene manje projekte koji su usmjereni ka zaštiti, očuvanju kao i afirmaciji kulturne baštine. U zadnje vrijeme Općina nastoji razvijati projekte koji imaju za cilj zaštitu industrijskog naslijeđa;
- općina Visoko je istakla da u cilju zaštite kulturne baštine treba definisati upravljanje i korištenje kulturne baštine, te upravljanje prenijeti na ovlaštenu instituciju;
- iz općine Kakanj ukazali su na opću nebrigu o kulturnoj baštini;
- nadležna služba općine Maglaj navela je da je otežano održavanje, sanacija i rekonstrukcija postojećih objekata kulturne baštine posljedica nedostatka finansijskih sredstava u lokalnoj zajednici, a i nedovoljnog ili nikakvog finansiranja zaštite spomenika kulture i kulturne baštine sa drugih nivoa vlasti. Problem predstavlja i to što se ne zna po kojim kriterijima i na koji način se opredjeljuju sredstva za sanaciju i održavanje kulturno – historijskih spomenika;
- općina Tešanj je ukazala na neusklađenost postojeće legislative sa stvarnim potrebama na terenu, nedovoljnu finansijsku podršku mjerama zaštite kulturnog naslijeđa te na nepostojanje sankcija za ugrožavanje ili uništavanje kulturnog naslijeđa;
- općina Zavidovići je ukazala na probleme nepostojanja zvanične institucije za zaštitu kulturne baštine, na nedostatak stručnih kadrova, sredstava i namjenskog prostora;
- iz općine Breza ukazali su na problem podijeljene nadležnosti za brigu o zaštiti kulturne baštine i na nepostojanje ažurne evidencije o kulturnoj baštini;
- općina Usora je istakla da je kulturna baština na području Općine dosta dobro zaštićena;
- grad Zenica i općina Dobo-jug-a su istakli problem nedostatka finansijskih sredstava;
- Iz nadležne službe općine Olovo istakli su problem nepostojanja kvalitetnih istraživanja na području općine, nedostatak sredstava za restauraciju, konzervaciju i uređenje dobara, te nedovoljnu saradnju institucija i organizacija u Bosni i Hercegovini koje se bave ovom tematikom, kao i nedostatak preciznije strategije u smislu rješavanja problema².

² Strategija kulturne politike Zeničko-dobojskog kantona za period 2014.-2020. godina („Službene novine Zeničko-dobojskog kantona“, broj: 5/14.)

III STANDARDI I NORMATIVI ZA OSNIVANJE ZAVODA

Za osnivanje i početak rada Zavoda moraju biti obezbijeđeni sljedeći uslovi:

- Odgovarajuće radne prostorije;
- Tehnička oprema za dokumentaciju; i
- kadrovi: stručnjaci iz oblasti arhitekture, arheologije, historije i historije umjetnosti, etnografije, etnologije.

III.1. Uloga i status Zavoda za zaštitu kulturne baštine Zeničko-dobojskog kantona:

Uloga i status Zavoda proizilaze iz zakonskih obaveza i programskih opredjeljenja, a osnovni su:

- Istraživanje i evidentiranje nepokretnosti i pokretnih dobara za koje se pretpostavlja da su od posebnog značaja za kulturu i historiju;
- Utvrđivanje koje nepokretnosti i pokretna dobra imaju svojstvo objekta kulturno – historijskog naslijeđa;
- Proučavanje kulturno – historijskog i prirodnog naslijeđa i staranje o primjeni savremenih metoda zaštite;
- Staranje o organizaciji pravilnog čuvanja i održavanja zaštićenih objekata, vršenje stručnog nadzora nad tim objektima, predlaganje i preduzimanje mjera zaštite;
- Pružanje stručne pomoći imaoacima zaštićenih objekata;
- Rad na konzervaciji i restauraciji zaštićenih objekata i vršenje stručnog nadzora nad izvođenjem radova na ovim objektima;
- Staranje o racionalnijem korištenju objekata kulturno – historijskog naslijeđa;
- Vođenje registra o svim zaštićenim objektima;
- Vršenje propagande i popularizacije kulturno – istorijskog i prirodnog naslijeđa, objavljivanje publikacija o ovom naslijeđu i o rezultatima rada na njegovoj zaštiti;
- Organizovanje predavanja, izložbi i drugih pogodnih oblika kulturno obrazovne djelatnosti;

III.2. Kadrovi

Radi obezbjeđenja kvalitetnog, stručnog i blagovremenog vršenja osnovne djelatnosti Zavoda potrebno je osigurati sredstva za sljedeće kadrove:

- stručnog saradnika za **graditeljsko naslijeđe**,
- stručnog saradnika za **arheološko i spomeničko naslijeđe**,
- stručnog saradnika za **kulturno-historijsko i historijsko-umjetničko naslijeđe**,
- stručnog saradnika za **opće poslove i**
- **u slučaju postojanja mogućnosti- stručnog saradnika za etnologiju.**

Opis poslova i uslovi će se bliže definirati Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta i zadataka.

IV. PROJEKCIJA ZAVODA

- a) Osnivanje novog, samostalnog i posebnog pravnog lica – Javna ustanova (kupovina opreme, izgradnja zgrade, zapošljavanje potrebnog kadra itd.)**
- b) Osnivanje Zavoda kao organizacione jedinice Ministarstva**
- c) Osnivanje posebnog odsjeka u okviru Sektora za kulturu i sport**

Aktuelnost pitanja zaštite kulturno-historijskog nasljeđa proizilazi iz činjenice da su ova društvena dobra izuzetno podložna propadanju, nestajanju i otuđivanju zbog nepostojanja odgovarajuće (specijalizirane) službe. Materijalna i nematerijalna dobra ne samo što nemaju organizovanu zaštitu, već se ne iznalaze ni rješenja za njihovo društveno korištenje za obrazovno – vaspitne, naučne, kulturne, privredno – turističke i druge aktivnosti.

Sigurni smo da bi kao idealno rješenje za Zeničko-dobojski kanton bilo osnivanje Zavoda kao Javne ustanove i vjerujemo da bi takav vid organiziranja bio adekvatno rješenje za Zeničko-dobojski kanton. Međutim, ako se sagleda trenutna finansijska situacija na području Kantona, kao prijelazno rješenje se u narednim godinama predlaže se projekcija C – Osnivanje posebnog odsjeka u okviru Sektora za kulturu i sport.

Z a k l j u č c i

Nakon analize finansijskih, pravnih, kadrovskih, stručno-tehničkih faktora bitnih za osnivanje Zavoda za zaštitu kulturne baštine možemo zaključiti:

- Zakonom o zaštiti kulturne baštine („Službene novine Zeničko-dobojskog kantona“, broj 2/00) je utvrđena obaveza osnivanja Zavoda za zaštitu kulturne baštine.
- U pet kantona na području Federacije BiH (KS, TK, USK, SBK, HNK), djeluju institucije zavoda za zaštitu kulturnog naslijeđa: Kantonalni zavod za zaštitu kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa Sarajevo, Zavod za zaštitu i korištenje kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa Tuzlanskog kantona, Javna ustanova „Zavod za zaštitu kulturnog naslijeđa“, sa sjedištem u Bihaću, Kantonalni zavod za urbanizam prostorno planiranje i zaštitu kulturno – istorijskog/povijesnog naslijeđa Srednjobosanskog kantona, sa sjedištem u Bugojnu, Zavod za zaštitu kulturno-povijesne baštine Hercegovačko-neretvanske županije, sa sjedištem u Mostaru.
- Uvidom u broj nacionalnih spomenika i drugih arheoloških ostataka na području Zeničko-dobojskog kantona se može utvrditi da su isti zastupljeni u skoro svim općinama, što podrazumijeva obavezu osiguranja stručnog nadzora nad zaštitom i načinom korištenja dobara kulturno-historijskog naslijeđa u skladu sa Zakonom.
- Za osnivanjem Zavoda za zaštitu kulturne baštine postoji objektivna društvena potreba, čime bi se unaprijedio sistem zaštite kulturne baštine, ostvarilo pravo građana Zeničko-dobojskog kantona na zaštitu nacionalnog i kulturnog identiteta. Kantonalni zavod bi kroz svoj rad povećao stepen uključenosti javnosti o kulturno-historijskom naslijeđu na području Zeničko-dobojskog kantona, ali i omogućio dostupnost i korištenje baštine u sredini u kojoj je i nastala.
- Razlozi za osnivanjem Zavoda za zaštitu kulturne baštine proizilaze i iz potrebe za sistematskom i planskom brigom o kulturnoj baštini na području Kantona, uz jačanje kulturno-turističkih potencijala. Kulturno-historijski spomenici uz ulaganja u infrastrukturu predstavljaju ogroman kulturni kapital, te ogromno potencijalno područje za otvaranje radnih mjesta.
- Tri su projekcije Zavoda:
 1. Osnivanje novog, samostalnog i posebnog pravnog lica – Javna ustanova
 2. Osnivanje Zavoda kao organizacione jedinice Ministarstva za obrazovanje, nauku, kulturu i sport
 3. Osnivanje posebnog odsjeka u okviru Sektora za kulturu i sport Ministarstva.
- Svjesni značaja i potrebe za osnivanjem Zavoda za zaštitu kulturne baštine, ali i činjenice nepovoljne finansijske situacije na području Zeničko-dobojskog kantona, kao prijelazno rješenje predlaže se treća projekcija Zavoda-poseban odsjek u okviru Sektora za kulturu i sport, koji bi se u skladu sa Akcionim planom Strategije kulturne politike Zeničko-dobojskog kantona za period 2014.-2020. godine („Službene novine Zeničko-dobojskog kantona“, broj: 5/14.), nakon obezbjeđenja finansijskih sredstava, trebao osnovati 2020. godine.